

OBNOVLJENI ŽIVOT • GODINA LX • BROJ 1 • ZAGREB 2005.
Tromjesečnik za religioznu kulturu / *Quarterly Journal of Religious Culture*
Osnivač i izdavač: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove — Zagreb
Founder and Publisher: Institute of Philosophy and Theology SJ — Zagreb, Croatia

Uredničko vijeće / Editorial Board

Borislav DADIĆ (Split), Ivan FUČEK (Rim), Vladimir HORVAT (Zagreb),
Mislav JEŽIĆ (Zagreb), Hrvoje LASIĆ (Zagreb), Anto MIŠIĆ (Zagreb),
Ivan MACAN (Zagreb), Ivica MARTINOVIĆ (Dubrovnik),
Ružica MARTINOVIĆ–VLAHOVIĆ (Sl. Brod), Marko MATIĆ (Zagreb),
Jerko MATOŠ (Beč), Julius OSWALD (München),
Christopher A. SPALATIN (Seoul — Milwaukee), Ema VESELY (Rim)

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Ivan ŠESTAK

Slog

DURIEUX d.o.o., Zagreb

Lektura

Đurđica ČUBRANIĆ

English Text

Vesna BOROVIĆ

Oprema

Roko BOLANČA

Tisak

Tipotisak, Zagreb

Adresa uredništva i uprave / Administrative and Editorial Office

FTI — Obnovljeni život, 10000 Zagreb, pp 169, Jordanovac 110

Telefon: **385/(0)1 235 4050

Fax: **385/(0)1 235 4049

E–mail: zivot@ffdi.hr

<http://www.ffdi.hr/zivot>

OBNOVLJENI ŽIVOT izlazi četiri puta godišnje

Naklada: 1.500 primjeraka

Cijena pojedinog broja: 30 kn

Godišnja pretplata: 120 kn

Žiro račun: Zagrebačka banka d. d., Zagreb

Filozofsko teološki institut Družbe Isusove — Obnovljeni život

broj 2360000–1400172300

Pretplata za inozemstvo iznosi: 25 eura (za Europu) ili 45 USD (za ostale kontinente),
odnosno protuvrijednost u drugoj valuti. Novac možete slati bankovnim čekom

ili na naš devizni račun: ZAGREBAČKA BANKA d.d.

SWIFT: ZABA HR 2X

70300–. . .–1235672

Molimo obavezno naznačiti: za »Obnovljeni život«

Rukopisi se ne vraćaju.

Časopis se izdaje uz pomoć Ministarstva znanosti i tehnologije RH

OBNOVLJENI ŽIVOT

Časopis za religioznu kulturu

1 2005

Sadržaj

- 1 KOPREK, I., Tsunami — pitanje i zaborav

izvorni znanstveni članak

- 3 ŠESTAK, I., Shvaćanje čovjeka u povijesti filozofije (II. dio)
The Understanding of Man in the History of Philosophy (Part 2)
- 31 LASIĆ, H., Kantovo poimanje naravnog zakona u recepciji
Hijacinta Eterovića
*Kant's Understanding of Natural Law As Interpreted By Hijacint
Eterović*
- 45 KOPREK, I., Moralna ličnost. Gračanihova kritika Kantova
poimanja slobode prema studiji *La personnalité morale d'après
Kant*
*The Moral Personality: Gračanin's critique of Kant's concept of
freedom according to the study La personnalité morale d'après Kant*
- 55 LONČAREVIĆ, V., Književno–kulturno značenje časopisa
Hrvatska Straža. »*Anima croata naturaliter christiana*«
*Literary and Cultural Significance of the Periodical »Hrvatska
straža«. »Anima croata naturaliter christiana«*

pregledni članak

- 73 POZAIĆ, V., Bio–etika i bio–politika
Bioethics and Biopolitics
- 91 NIKIĆ, M., Upoznaj samog sebe. Psihološko–duhovna analiza
Learn to Know Yourself. Psychological–Spiritual Analysis

razno

- 105 ŠESTAK, I., Prigodom biskupskog ređenja Valentina Pozaića SJ
- 117 BRAJIČIĆ, R., Odgovor Rudolfa Brajičića Ivanu Macanu
- 119 MARINOVIĆ, M., Duhovna komponenta medicinski
pomognute oplodnje

recenzije

- 123 RUŽIČKA, I., Anton Švajger, *Spisi medicinske etike*
- 123 RUŽIČKA, I., Matija Maša Vekić, *Bioetičke teme i dileme*
- 124 ŠIMIĆ, J., Vicko Kapitanović, *Kristu suobličen*

Tsunami — pitanje i zaborav

*Ivan Kopek**

Još nije bilo katastrofe tolikih razmjera kao potres u jugoistočnoj Aziji i njime izazvan tsunami s kraja prošle godine. Sve se dogodilo 26. prosinca 2004. godine, oko 2 sata ujutro prema srednjeeuropskom vremenu. Središte je potresa jačine 9,0 po Richteru, prema navodima stručnjaka, bilo oko 160 kilometara zapadno od Sumatre na dubini od 30 kilometara u Indijskom oceanu, a potres se osjetio u Indiji, Bangladešu, Maleziji, Tajlandu, Singapuru, pa čak i u Africi. Preko 200.000 mrtvih (trećina od toga su djeca!), deseci tisuća ranjenih, milijuni bez kuća, štete u milijardama dolara — to je bilanca razorne katastrofe. Ne znamo za kim bi više trebalo tugovati — za mrtvima ili za preživjelima. Jamačno, riječ je o katastrofi kontinentalnih, kozmičkih razmjera.

Tsunami (japanska riječ koja izvorno znači »veliki val u luci«) označava valove koji nastaju u Pacifičkom i Indijskom oceanu uz vulkanske obale tzv. »Ring of Fire« crte (Filipni, Japan, Sibir, Aljaska, SAD, Guatemala). Stručnjaci kažu da su se u Indijskom oceanu mnogi mogli spasiti da je i tu, kao u Pacifiku, bio postavljen sustav za dojavu. »Pacific Tsunami Warning Center« (PTWC) i »Deep-ocean Assessment and Reporting of Tsunamis sistem« (DART) razvili su za svoju sigurnost bogati Japan i SAD. Upravo takav sustav nedostaje u Indijskom oceanu. Novac, kažu, i nije prvotni razlog. DART sustav je primjerice 2002. godine stajao oko 2 milijuna dolara — što je malenkost u usporedbi s onim što zemlje valom pogođene regije godišnje potroše za naružanja.

Ima i drugih razloga zašto dojavni sustavi nisu bili postavljeni. Znanstvenici su već prije sedam godina opominjali da postoji mogućnost takve katastrofe. No sve se brzo utišalo da se ne bi, u strahu od izostanka turističke zarade, ugrozio profit vlasnika luksuznih hotela. Tsunami je potresao civilizaciju te logike profita, blagostanja, prava na luksuz, ali i hedonističku »sinekuru«, odnosno moralnu tromost današnjeg civiliziranog čovjeka.

Nije čudno da su prastanovnici između Indije i Burme/Tajlanda, otočko primitivno stanovništvo, pravodobno shvatili opasnost. Oni nisu kao europski turisti u Phuktetu jurili u more kada se njegovim iznenadnim nestajanjem naslućivao veliki val, nego su pobjegli u unutrašnjost zemlje. Činjenica je da civilizirani čovjek ne raspolaže s poznavanjem prirode tih tzv. primitivnih ljudi. Tsunami je otvorio mnoga pitanja — od ekoloških i kulturoloških do političkih i teoloških.

Da, tsunami-katastrofa je čovjeka i čovječanstvo današnjice opet stavila pred ono staro teološko pitanje: Zašto je Bog dopustio takvu i toliku katastrofu? Gdje je Božja pravednost pred zlom u svijetu?... Zašto ova pitanja? Da bi se iznova optužio Bog! Naime, kako se uopće može vjerovati u Boga koji dopušta takve događaje?!

Činjenica je da takve reakcije na prirodne katastrofe prate cijelu povijest Zapada. Valja se primjerice prisjetiti erupcije Vezuva iz 79. godine poslije Krista koja je zatrpala Pompeje. Pogani toga vremena tu su nesreću tumačili kao izraz zavisti bogova zbog ugodnog i obilnog života ljudi. Židovi su pak u toj katastrofi prepoznali kaznu Rimljanima koji su devet godina ranije razorili jeruzalemski hram.

* Prof. dr. sc. Ivan Kopek, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb.

Treba se prisjetiti i potresa na svetkovinu Svih Svetih, 1. studenoga 1755. godine koji je pogodio Lisabon, a u kojem je stradalo oko 50.000 ljudi. Tada su ruševine lisabonskih crkava postale masovne grobnice. Katastrofa je teolozima jamačno bila teški orah za objašnjenja. Nekima je razlog katastrofe bila kazna za antireligiozno držanje tadašnjeg portugalskog premijera, markiza von Pombala, koji je iz Portugala protjerao isusovce. Drugima je spomenuta tragedija poslužila za to da pojačaju napade na religiju. Naime, mnogima je taj događaj značio kraj teze o najboljem od svih mogućih svjetova (Leibniz!), ali i teze o milosrdnom Bogu. Voltaire je u 60. godini svojega života napisao djelo »Candide, ou L'optimisme«. Riječ je izvrsno sročenom traktatu o neuspjelim predstavkama optimizma prosvjetiteljstva i čovječanstva o jednom najboljem od svih mogućih svjetova, ali i o zajedljivoj kritici religije.

U katastrofama se ne gubi samo vjera u Boga nego i u njegovu sliku, čovjeka. Gledajući na iskustva katastrofa znamo da je to prirodni tijek stvari na ovome svijetu. No, mnoge se bez čovjeka ipak ne bi dogodile. Nas, djecu tehnike, spomenuta katastrofa prisjeća da naše gospodstvo nad prirodom nije neograničeno. Unatoč našim spoznajama o prirodi i unatoč mogućnosti da je sebi podložimo, taj nas događaj opet stavlja pred druga pitanja.

Nesreća se u jugoistočnoj Aziji nastavlja. Opasnost je u katastrofom pogođenim krajevima od izbivanja i širenja zaraza, gladi. Među preživjelima pojavljuju se psihičke bolesti: osjećaji krivnje, depresija, suicidalne misli, nesаница... To su izazovi »sindroma preživjelih« s kojima se na licu mjesta moraju suočavati oni koji su došli u pomoć.

Širom svijeta pokrenute su akcije pomoći. Mnogi su pojedinci u tome bili izdašni. Darovali su mnogo da bi mnogima ublažili bol. U tome učimo kako se globalizacija ne iscrpljuje u gospodarskoj suradnji. Ona nam približuje daleku bol i čini je našom vlastitom. Misliti globalno danas znači biti spreman za pomoć drugima, biti solidaran. Sućut i solidarnost proizlazi iz onoga što se dogodilo. U tome bi i političari trebali prednjačiti.

No, na sam dan katastrofe predsjednik Bush je djelovao nervozno jer je morao prekinuti odmor da bi javnosti objavio da SAD nastradalima daje pomoć od 15 milijuna dolara. Mnogi su se, piše »The Guardian« od 4. siječnja 2005. godine, čudili da je vlada SAD-a spremna samo na tako mali dar. Za par dana taj je iznos ipak narastao do 35 milijuna dolara. No i ta je suma u usporedbi s troškovima u Iraku — smiješna! Na kraju se pomoć stradalima od tsunamija u SAD-u udesetorostručila. Što iz toga možemo zaključiti? Možemo reći da je tsunami razorio slabosti egoističkog kapitalizma, ali i političkih režima (vojnih) zemalja regije pogođenih tom katastrofom. Provincija Aceh je za indonežansku središnju vladu konfliktno i trusno područje. Samo tu je poginulo oko 100.000 ljudi, dok u općoj žalosti i kaosu indonežanska vojska vodi ofenzivu protiv separatističkih pobunjenika.

I poslije katastrofe mnogi prevaranti i moralni izopačenici u bijedi drugih, a u potrazi za vlastitom korišću, love u mutnom... Tsunami je otvorio mnoga pitanja — jamačno ono o čovjeku i njegovoj dobroti koje je primarnije od onoga o Bogu i njegovoj dobroti. Zato bi i katastrofe tolikih razmjera kao ova u jugoistočnoj Aziji trebale biti prostor i vrijeme za opravdanje čovjeka. Katastrofe su prigoda za »antropodiceju«.